

Râkım Efendi Türbesi

Medreseleri", *TED*, sy. 7-8 (1977), s. 292, 369-370; a.mlf., "Dârü'l-Hilâfeti'l-'Aliyye Medresesi ve Kuruluşu Arefesinde İstanbul Medreseleri", *İTED*, VII/1-2 (1978), s. 149; Talip Mert, *II. Mahmud'un Sanat Çevresi* (yüksek lisans tezi, 2002), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 128-133; Süleyman Berk, *Hattat Mustafa Râkım Efendi, Hayatı, San'atı ve Eserleri*, İstanbul 2003, s. 27-28; Süheyl Ünver, "Hattat Mustafa Râkım Efendi 1757-1826", *Tarih Dünyası*, sy. 7, İstanbul 1950, s. 271-275; Zeynep Ahunbay, "Mustafa Râkım Efendi Türbesi ve Medresesi", *DBİst.A*, V, 567.

AHMET VEFA ÇOBANOĞLU

RAKİB

(الراقيب)

Allah'ın

isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte "gözetlemek, kontrol etmek; beklemek, intizar etmek" anlamındaki **rakb** (rukûb, rekâbet) kökünden türeyen **rakib** kelimesi "gözetleyip kontrol eden" demektir (*Lisânü'l-'Arab*, "rqb" md.). Kur'an'da rakib ismi beş âyette geçmektedir. Bunlardan biri Hz. Şuayb'ın iman etmeyen kavmine hitap ederken kullandığı, "Gerçekleşecek âkıbeti bekleyin, ben de sizinle birlikte beklemekteyim" meâlindeki ifadesinde yer almakta (Hûd 11/93), biri de "insanın her söylediği şeyi dinleyip gözetleyen ve yazan melek" mânasında kullanılmaktadır (Kâf 50/18). Rakib isminin zât-ı ilâhiyyeye nisbet edildiği üç âyetin biri, Hz. İsa'nın kendisinden sonra ümmetinin yegâne gözetleyicisinin Allah olduğunu vurgulayan niyazında geçmektedir (el-Mâide 5/117). Diğer iki âyetin birinde Allah'ın insanları, diğerinde ise her şeyi gözetleyici olduğu bildirilmektedir (en-Nisâ 4/1; el-Ahzâb 33/52). "Senin rabbin her an gözetleme yerindedir" meâlindeki âyet de (el-Fecr 89/14) içerik olarak rakib ismini açıklamaktadır. Rakib sadece Tirmizî'nin es-

mâ-i hüsnâ rivayetinde yer almakta ("Da'âvât", 82), İbn Hacer'in Kur'an'dan derlediği doksan dokuz isim listesinde de bulunmaktadır (*DİA*, XI, 408).

Âlimler rakib ismine genellikle "koruyup gözetim" (hafız) mânası vermişlerdir. Hiçbir şey bunun kapsamı dışına çıkmaz, dolayısıyla Allah'tan gizli kalmaz. O'nun bir an bile gaflet etmesi düşünülemeyeceğinden gözetim ve kontrolü altında bulunan bir mahlûkun oluşumu, varlığını sürdürmesi veya yok olup ortadan kalkması hususunda herhangi bir aksaklığın meydana gelmesi söz konusu değildir. Allah kullarının bütün hallerini bilmekte ve onların nefeslerini saymaktadır (Kuşeyrî, s. 63). Âlimler rakib isminin geniş içeriğinde hakkıyla bilme, türüne göre bilgiye konu teşkil eden şeyi görme veya işitme, onu gözetip koruma unsurlarının bulunduğu dikkat çekerler. Bu açıdan rakibin âlim, basîr, semî, şehid, müheymin ve hafız isimlerinin özü olduğunu söylemek mümkündür. Rakib isminin kuldaki tecellisi, onun bütün davranışlarının sürekli biçimde Allah tarafından gözetlendiğinin bilincini taşımasıdır. Bu çizgi üzerinde yürüyen kul istikametten ayrılmamaya özen gösterir (bk. MURAKABE). Rakib âlim, semî, basîr isimlerinin çizgisinde düşünüldüğü takdirde zâtî, taalluku ve tecelli alanı açısından bakıldığında ise fiilî isim ve sıfatlar grubuna girer.

BİBLİYOGRAFYA :

Zeccâc, *Tefsîru esmâ'llâhi'l-hüsnâ* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Beyrut 1399/1979, s. 51; İbn Fûrek, *Mücerredü Ma'âlât*, s. 54; Abdülkâhir el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-şifât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 119^{a-b}; Kuşeyrî, *et-Taḥbîr fi't-tezkîr* (nşr. İbrâhîm Besyûnî), Kahire 1968, s. 63-64; Gazzâlî, *el-Maḥşadü'l-esnâ* (Fazluh), s. 128; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Emedü'l-akşâ*, Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 499, vr. 70^a-71^a; Fahreddin er-Râzî, *Levâmi'u'l-beyyînât* (nşr. Tâhâ Abdür-raûf Sa'd), Beyrut 1404/1984, s. 279-281; Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i Hüsnâ", *DİA*, XI, 408.

BEKİR TOPALOĞLU

RAKİK el-KAYREVÂNÎ

(راقق القيرواني)

Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Kâsim
er-Rakik el-Kayrevânî
(ö. 425/1034'ten sonra)

Tarihçi, edip ve şair.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. 362 (972) yılından sonra doğduğu tahmin edilmektedir. İbnü'r-Rakik olarak da kaydedilmekle birlikte çağdaşı İbn Reşîk el-Kayrevânî onun Rakik lakabıyla bilindiğini söy-

ler (*Ünmûzecü'z-zamân*, s. 55). Zîrîler'den Mansûr b. Bulukkîn, Nâsirüddeve Bâdis b. Mansûr ve Muiz b. Bâdis döneminde uzun süre nedimlik, kâtiplik ve Dîvân-ı İnşâ reisliği yaptı. Bu sebeple kaynaklarda "el-kâtib en-nedîm" lakabıyla anılır. 388'de (998) Bâdis b. Mansûr tarafından hediyeyle Fâtımî Halifesi Hâkim-Biemrillâh'a elçi gönderildi ve iki yıl Mısır'da kaldı. Kendisi şiirlerinde Mısır'da unutulmayacak günler yaşadığını, burada geçirdiği bir günün bir ömre bedel olduğunu ve Kayrevan'a güzel hâtıralarla döndüğünü ifade eder (İbn Reşîk el-Kayrevânî, s. 56 vd.; Makrîzî, I, 370-371). Muhtemelen 417 (1026) veya 425 (1034) yılından sonra Kayrevan'da vefat etti. Uzun süre sarayda kalması ve devlet yazışmalarını bizzat yürütmesi sebebiyle Zîrîler hakkında belgelere dayalı bilgiler vermesi onun tarihçi olarak önemini arttırmıştır. İbn Haldûn onun İfrîkiye bölgesinin ve Kayrevan'da kurulan devletlerin başlıca tarihçisi diye niteler ve sonraki tarihçilerin bu konularda eserini temel kaynak kabul ettiklerini söyler (*Mukaddime*, I, 203). İbn Reşîk el-Kayrevânî de Rakik'in sözleri kolay anlaşılan ince ruhlu bir şair ve rivayetlerine güvenilir bir tarihçi olduğunu söyler (*Ünmûzecü'z-zamân*, s. 55). Şiirlerinde çeşitli konulara yer veren Rakik el-Kayrevânî, bazı şiirlerinde ilk gençlik yıllarını boş geçirip içki meclislerinde bulunmuş olmaktan duyduğu pişmanlığı dile getirmekte, ayrıca başta Zîrî Hükümdarı Bâdis b. Mansûr olmak üzere dönemin ileri gelen şahsiyetlerini övmektedir.

Eserleri. 1. Târiḥu İfrîkiyye ve'l-Mağrib (*Aḥbâru İfrîkiyye, Târiḥu'l-Kayrevân*). Birçok ciltten oluştuğu kaydedilen eserin tamamı zamanımıza ulaşmamıştır. Günümüze kadar gelen kısım, Kuzey Afrika'nın Ukbe b. Nâfi'in ikinci valiliği sırasında fethedilişinden (62/681) Ağlebî Hükümdarı Abdullah b. İbrâhîm'in tahta çıkışına (196/812) kadarki tarihini ihtiva etmektedir. İbn İzâri'nin ondan 415 (1024) yılına ait bir olayı nakletmesi (*el-Beyânü'l-muğrib*, I, 272) eserin bu yıllara kadar gelen geniş bir tarih kitabı olduğunu göstermektedir. İzzeddin İbnü'l-Esir, Ahmed b. Abdülvehhâb en-Nüveyrî, İbnü'l-Ebbâr, İbn İzârî, İbn Haldûn, Hasan el-Vezzân, Abdülâzîz b. Şeddâd bu eserden yararlanmışlardır. Ebû's-Salt ed-Dânî bu esere bir zeyil yazmıştır. İlk defa Müncî el-Kâ'bî tarafından yayımlanan *Târiḥu İfrîkiyye*'yi (Tunus 1968) daha sonra Abdullah Ali ez-Zeydân ve İzzüddin Ömer Mûsâ neşretmiştir (Beyrut 1990). **2. Kuṭbûs-sürûr fi evşâfi'l-**